Kohaliku ja regionaalse arengu kavandamise tööriistakast

Downloaded 10.01.2026

Käsiraamatu uuendus 30.12.2025

Sisukord

1 Välis- ja sisekeskkonna analüüs **3**
1.1 Käsitletavate valdkondade valik ja detailsus **3**
1.2 Arengudokumendid **6**
1.2.1 Riiklikud arengudokumendid **7**
1.2.2 Ruumiline planeerimine. Üleriigiline planeering "Eesti 2050" **10**
1.2.3 Regionaalareng ja regionaalpoliitika **11**
1.2.4 Tehisintellekti kasutamine arengudokumentide seostamisel ja mõtestamisel **13**
1.3 Trendid **14**
1.4 Uuringud ja küsitlused **16**

1 Välis- ja sisekeskkonna analüüs

Rivo Noorkõiv – välis- ja sisekeskkonna analüüs | YouTube

Piret Zahkna – kogemuslugu – Harku valla olukorra analüüs | YouTube

Käsiraamatu artikli viimane uuendus 30.12.2025

1.1 Käsitletavate valdkondade valik ja detailsus

Sihipärane arendustegevus nõuab välis- ja sisekeskkonna tundmist ning selles toimuvate muutuste tajumist.

Olukorra hindamine on protsess, mille eesmärk on saada terviklik ülevaade praegusest seisust, tuvastada probleemid, võimalused ja ressursid ning nende põhjal teha arukad otsused.

Olukorra hindamisega alustades tuleb püstitada järgmised küsimused.

- Mida on tarvis teada?
- Miks on oluline see teave, mida soovin koguda?
- Keda see teave puudutab?

Väga hästi läbi viidud olukorraanalüüs toetab arendustegevuse sisu kvaliteeti. Üldjuhul ei ole probleem mitte teadmiste kui selliste puudumises, vaid nende killustatuses ja teadmiste allikate mittetundmises. Seepärast tuleb tunda andmeallikaid ja hinnata kriitiliselt nende kvaliteeti. Veel tasub andmeid kasutades mõelda mitmekülgsele lähenemisele. See tähendab eri teabeallikate kombineerimist, vajadust need kriitilisse konteksti seada ja mõtestada lähtuvalt oma praktilisest vajadusest.

Sisekeskkond hõlmab kõiki tingimusi ja jõude, mis on organisatsiooni sees. Sisekeskkonna moodustavad organisatsiooni struktuur, kasutada olevad ressursid, juhtimisstiil ja töötajate väärtused, sündmused, mis organisatsiooni käitumist mõjutavad, jms. Nendest lähtuvalt langetatakse organisatsioonis oluline osa igapäevaseid otsuseid.

Väliskeskkonna moodustavad organisatsiooni ümbritsevad tegurid. Siia kuuluvad väliskeskkonna arengutegurid ja ka juhuslikud sündmused (nn must luik), mis piiravad või soosivad organisatsiooni tegevusi, samuti koostöö teiste organisatsioonidega jms.

Väliskeskkonna analüüsi puhul on väga asjakohane tutvuda valdkonna arengut ja sihistamist reguleerivate arengudokumentidega ning nende elluviimist toetavate meetmetega. Dokumentides esitatud arusaamised ja sihiseaded aitavad mõista ühiskonnas valitsevaid meeleolusid ja suundumusi ning omada teadmist, milliste eesmärkide poole liikumisel on võimalik saada toetusi.

Seoses globaliseerumisega ja tehnoloogia arenguga on **väliskeskkond muutunud dünaamilisemaks ja ettearvamatuks**. Üha olulisem on arendada võimekust väliskeskkonda hästi tunda, et märgata ja pöörata enda kasuks uusi avanevaid võimalusi ja maandada väliskeskkonnast põhjustatud riske. Seejuures on vaja tunda ära, milliseid väliskeskkonna tegureid on organisatsioonil võimalik mõjutada ja millised üldiselt ei allu nende kontrollile ega ole täiel määral juhitavad, et oma eesmärke saavutada.

Väliskeskkonna koondhindamiseks võite kasutada ka PEST-analüüsi, mis jaguneb neljaks põhikategooriaks.

- **Poliitiline**: valitsuse poliitikad, riiklikud otsused ja regulatsioonid, mis mõjutavad tegevuskeskkonda, seda ka stabiliseerides või muutusi tuues.

- **Majanduslik**: inflatsioon, hinnad, töötuse määr, intressi määr jms, mis mõjutavad rahanduslikku käitumist ja turuvõimalusi.

- **Sotsiaalne**: elanike vanuskoostis, vaesus, kultuuritarbimine jms, mis mõjutavad inimeste käitumist ja kujundavad turu nõudlust.

- **Tehnoloogiline**: info-kommunikatsioonitehnoloogia, tarkvara ja innovatsioonid, mis loovad uusi võimalusi ja lõhuvad traditsioonilisi toimemustreid, aga võivad tuua kaasa ka riske.

Sise- ja väliskeskkonna analüüsi puhul on vaja selgust, milleks seda kasutatakse.

Kohaliku omavalitsuse arengukava koostamise käigus koostatakse sageli **omavalitsusüksuse profiil**, mis võib olla arengukava osa, kuid soovitavalt selle iseseisev lisa. Sellise analüüsi mõte on anda lugejale/otsustajale ülevaatlik pilt analüüsitavatest valdkondadest, iseloomustades nii kohalikku eripära kui valdkonnaspetsiifilist teavet, so asjaolusid, mis aitavad näiteks omavalitsust paremini omavalitsussüsteemis positsioneerida, tuua välja potentsiaal ja konkurentsieelised võrreldes teiste analoogidega.

Kohaliku omavalitsuse profiili koostamisel tasub jälgida, et see moodustaks ülevaatliku terviku ning et valdkonnad oleks esindatud proportsionaalselt. Näitena saab tutvuda Harku valla aastate 2025–2040

arengukava taustaanalüüsiga ja Muhu valla 2035. aasta arengukava hetkeolukorra ülevaatega.

Harku valla arengukava 2025–2040. Omavalitsuse taustaanalüüs 2022. a andmetel | 1.95 MB | pdf
Muhu valla arengukava 2035. Lisa 3: Muhu valla hetkeolukorra ülevaade (2024) | 4.55 MB | pdf

Olukorra analüüsil saab kasutada **kvantitatiivseid ja kvalitatiivseid andmeid**. Nende hulka kuuluvad näiteks sellised statistilised näitajaid nagu elanike arv, omavalitsuse pindala, aga ka elanike rahulolu teenustega jms. Siinkohal on hea teada riiklikke registreid ja andmebaase, mille kasutamine aitab kiiresti pilti kokku panna.

Näiteks kohaliku omavalitsuse teenustasemete hindamiseks saab kasutada järgmisi allikaid.

Portaal MinuOmavalitsus.ee Statistikaameti statistika andmebaas Statistikaameti juhtimislauad Eesti hariduse infosüsteem Eesti hariduse teabevärav HaridusSilm.ee Maksu- ja Tolliameti statistika ja avaandmed Äriregister Maa- ja Ruumiameti geoportaal Transpordiameti statistika Eesti looduse infosüsteem (EELIS) Eesti keskkonnaandmete portaal Euroopa Liidu statistika andmebaas Eurostat OECD andmete töölaud ESPON (Euroopa Liidu poliitikauuringud, territoriaalsed analüüsid, kaardid)
Vajadusel saab registritest tellida andmeid, mis avaandmetena pole kättesaadavad ja arvestavad analüüsi spetsiifiliste vajadustega. Näiteks Statistikaamet koostab tasu eest vajalikke analüüse.

Andmete kogumiseks **saab kasutada erinevaid meetodeid**: dokumentide analüüs, intervjuud, küsitlused, vaatlused jms. Nende meetodite kasutamisel tuleb hinnata, kui kulukas on nende kaudu teabe kogumine ja millist lisandväärtust nad analüüsile annavad.

Olukorra analüüs ei tohiks piirduda vaid hetkeseisu kirjeldusega. Oluline on **näha ka trende ja võrdlusi analoogidega**. Kirjeldusega piirdumise asemel tasub kirjapandu põhjal **kindlasti tuua välja ka järeldused**. Analüüsi tulemused on vahend aruteludeks, seega tuleks olla mitte oleviku- ja minevikukeskne, vaid analüüs peaks pakkuma abi tulevikusuundumuste mõtestamiseks. See on oluline, kui hakata olukorra ülevaate põhjal liikuma edasi arengu kavandamisega.

Teadmistepõhises ja üleilmastuvas ühiskonnas muutub arendustegevuses üha olulisemaks **kompleksus**. Viimane ei tähenda, et ei peaks tegema analüüse iga valdkonna kohta. Läbivad teemad on geograafiline asend, territooriumi iseloom (loodus), rahvastik ja asustus, tööhõive ja ettevõtlus, elanike toimetulek ja sellega seonduv sotsiaalne taust, kogukonnad ja nende organiseeritus, üldine juhtimine ja haldamine, finantsid ja varad jms. Lõplikku loetelu välja tuua on raske; see sõltub konkreetsest ülesandest, "omaniku" soovist, poliitikute ootustest jms. Kohaliku omavalitsuse analüüsil tuleb silmas pidada ka asjaolu, et kirjeldatavad valdkonnad võivad omada ka administratiivpiire ületavat mõju, mistõttu on mõnel juhul põhjendatud käsitlus koos naaberomavalitsustega.

Oluline on näha **seoseid analüüsitavate valdkondade vahel**. Näiteks rahvastiku olukord ja selle põhjal prognoos, millest tulenevalt kujuneb teenuste tarbijaskond (oma "klienti" tuleb tunda), maksumaksjate baas jms.

Näitena on toodud Rõuge valla rahvastikuprognoos aastast 2021 ja Saaremaa valla arengukava 2025–2035.

Rõuge valla rahvastikuprognoos ja võimalused elanike arvu mõjutamiseks (2021) | 1.99 MB | pdf
Saaremaa valla arengukava 2025–2035 | 2.51 MB | pdf

Välis- ja sisekeskkonna analüüsid on sageli mahukad ja seetõttu on analüüside tegemisel vaja **hoida fookust**. Pole alust arvata, et on võimalik kirjeldada ära kogu maailm. Seepärast tasub lähtuda põhimõttest, et vähem on parem, mis annab võimaluse rõhuda analüüsi koostamisel kvaliteedile. Asjakohane on võtta analüüs osadeks ja keskenduda valdkonna sisulisele olemusele. Seejuures tuleks **luua dialoog** kõigi nendega, kes on huvitatud välis- ja sisekeskkonna analüüsi tulemuste kasutamisest.

Välis- ja sisekeskkonna analüüsi esitlemisel tuleb mõelda **tulemuste visualiseerimisele**, kasutades selleks kaarte, jooniseid, tabeleid ja muid näitlikustamise vahendeid.

Siis, kui on valmis välis- ja sisekeskkonna olukorra analüüs, sobib olukorrale hinnangu andmiseks ja kokkuvõtte tegemiseks jätkuvalt n-ö vana hea SWOT-analüüs või ka selle lihtsustatud versioon (tugevused/arengueeldused ja väljakutsed).

SWOT-analüüs (põhi) | 130.9 KB | docx

Silmas tuleb pidada seda, et SWOT-analüüsis toodud tegurid läheksid kokku muu analüüsi tulemustega ja vastupidi. Näiteks kui on arvamus, et omavalitsuse hoonefond on korrast ära ja suure energiakaoga, peaksid seda väidet arvandmed ka kinnitama (näiteks energiamärgiste ülevaade, majandamiskulud jms).

Hea olukorra hindamine lõpeb alati praktiliste järeldustega.

- Milliseid valdkondi tuleb parandada?
- Milliseid võimalusi tuleb kiiresti ära kasutada?
- Millised tegevused võiks peatada või ümber korraldada?
- Millistesse valdkondadesse tuleb panustada ja investeerida?

Unustada ei tohi seda, et areng ise peab kandma, sest siis on vajadusel lihtsam kutsuda ellu sekkumisi. Laias pildis on teemaks kas kohanemine või muudatuste elluviimine.
Käsiraamatu artikli viimane uuendus 30.12.2025

1.2 Arengudokumendid

Käsiraamatu artikli viimane uuendus 30.12.2025

1.2.1 Riiklikud arengudokumendid

Eesti strateegilise planeerimise raamistiku moodustavad riiklikud strateegilised arengudokumendid, mille on heaks kiitnud Riigikogu ja valitsus.

Arengukavad ja strateegiline planeerimine | valitsus.ee

Keskne riiklik dokument on strateegia "Eesti 2035", mis annab ühtse sihi eri valdkondade poliitikasuundadele.

Strateegia "Eesti 2035" | 1.01 MB | pdf

Allalaadimine
Järgmine

1 | 1

Eelmine

Joonis 3. Eesti strateegilise planeerimise raamistik

Poliitika põhialused määravad suuna, valdkonna arengukava sihtpunkti ja programm marsruudi, kuidas

seatud eesmärgini jõuda.

Riigieelarve seaduse raamides toimuvale planeerimisele lisaks on valitsemisalade vaheliste tegevuste koordineerimiseks võimalik kasutada tegevuskavasid ning valitsusasutuste ühiste seisukohtade ja lahenduste leidmiseks rohelisi raamatuid (probleemistiku püstitamiseks) või valgeid raamatuid (lähtekohtade kokkuleppimiseks).

Need dokumendid võimaldavad paindlikumalt kitsamate küsimuste fookusesse võtmist ja valitsemisalade vahelist koordinatsiooni.

Täpsemalt kirjeldab riigi strateegilise planeerimise süsteemi Riigikantselei koostatud strateegilise planeerimise käsiraamat.

Riigikantselei: Strateegilise planeerimise käsiraamat (2020) | 620.6 KB | pdf

Valitsuse kodulehel on kättesaadavad ka kehtivad valdkonna arengukavad, koostamisel olevad valdkonna arengukavad ja kehtivad poliitika põhialused.

Kehtivad valdkonna arengukavad | valitsus.ee Koostamisel valdkonna arengukavad | valitsus.ee Kehtivad poliitika põhialused | valitsus.ee

Kohalikes omavalitsustes on kohustuslikud dokumendid linna/valla arengukava (kas eraldi või koos tegevuskavaga), üldplaneering ja eelarvestrateegia. Lisaks koostavad omavalitsused ka valdkondlikke arengukavasid. Vald ja linn võivad koostada täiendava arengukava mõne territooriumi osa kohta või mitme valla või linna või nende osade kohta kokkuleppe alusel.

Kohalikel omavalitsustel on kohus ühiselt kavandada maakonna arengut ja suunata selle elluviimist. Selleks tuleb koostada **maakonna arengustrateegia**, mis peab omakorda panustama ja andma alusmaterjali ka riigi valdkondlikesse arengukavadesse ning võtma arvesse oma maakonna kohalike omavalitsuste arengukavades seatud strateegilisi arengueesmärke.

2026. aastal tuleb maakonna arengukava uuendada. Vt metoodilist juhendit maakonna arengukava uuendamiseks**.**

Metoodiline juhend maakonna arengustrateegia uuendamiseks (2021) | 550.98 KB | pdf

Käsiraamatu artikli viimane uuendus 30.12.2025

1.2.2 Ruumiline planeerimine. Üleriigiline planeering "Eesti 2050"

Koostamisel oleva üleriigilise planeeringu "Eesti 2050" eesmärk on määrata kindlaks Eesti ruumiline struktuur, ruumikasutus ning ajakohased ruumilise arengu põhimõtted aastani 2050.

Üleriigiline planeering paneb paika, kuidas kasutatakse tulevikus Eesti maismaad ja mereala.

Üleriigiline planeering "Eesti 2050" | riigiplaneering.ee

Üleriigilise planeeringu koostamine lähtub eesmärgist tagada Eestis kõigi vajadusi arvestav turvaline ja kvaliteetne elukeskkond ning kestlik areng.

- Kestliku arengu eesmärk on saavutada tasakaal sotsiaal-, majandus- ja keskkonnavaldkonna vahel ning tagada täisväärtuslik ühiskonnaelu praeguste ja järeltulevate põlvede jaoks. Kestlik areng haarab enda alla pea kõik eluvaldkonnad.

- Kvaliteetne elukeskkond tähendab elukeskkonda kõige laiemas tähenduses, hõlmates nii ehitatud keskkonda kui ka sellega seotud inimese poolt kujundatud looduskeskkonda – inimeste igapäeva-, töö-, elu- ja koduruumi. Kvaliteetne elukeskkond tähendab mitmekesist, funktsionaalset, kohaväärtuspõhist ning pärandit ja looduse elurikkust hoidvat planeerimist.

Juhendmaterjalid

VIITED

"Eesti 2050" visioonilahendus | riigiplaneering.ee Kestliku ja kvaliteetse ruumi planeerimise tööriistakast | planeerimine.ee Linnastunud ühiskonna ruumilised valikud | 2020.inimareng.ee Sotsiaalse infrastruktuuri hindamine Eesti maa-asulates: soovituslik juhendmaterjal | digar.ee

DOKUMENDID

Eesti statistika kvartalikiri 1/2016: Pärnu maakond | 5.34 MB | pdf
Nõuandeid üldplaneeringu koostamiseks (2018) | 2.28 MB | pdf
Planeeringutingimuste seadmine maalises asustuses ("Nõuandeid üldplaneeringu koostamiseks" (2018), lisa 3) (2021) | 598.31 KB | pdf
Ruumilise planeerimise roheline raamat (2020) | 1.3 MB | pdf
Suunised kahanevate piirkondade säästlikuks ruumiliseks planeerimiseks (2015) | 700.86 KB | pdf
Ülevaade ruumi mõiste käsitluse muutustest (üleriigilise planeeringu "Eesti 2050" lähteseisukohad ja mõjude hindamise programm, lisa 5) (2023) | 597.62 KB | pdf

Käsiraamatu artikli viimane uuendus 30.12.2025

1.2.3 Regionaalareng ja regionaalpoliitika

Regionaalarengu suunamise strateegiline raamistik muutus 2021. aastast. Eraldiseisva regionaalarengu strateegia asemel on nüüdsest regionaalse dimensiooni arvestamise vajadus toodud strateegias "Eesti 2035", kus on seatud viis strateegilist arengusihti ja nendest olulisemates ka regionaalse tasakaalustatuse eesmärgid.

Allalaadimine
Järgmine

1 | 1

Eelmine

Joonis 4. Strateegilised sihid strateegias "Eesti 2035"

Regionaalpoliitika täpsema teostamise kava on kättesaadav **regionaalarengu programmis**, kus seatakse

eesmärk, et inimestel on kõikjal Eestis kättesaadavad tasuvad töökohad, kvaliteetsed teenused ja meeldiv elukeskkond.

Regionaalarengu programm 2025–2028 | 597.32 KB | pdf

Regionaalarengu toetamiseks on käimas **arengulepete katseprojekt** Kesk-Eestis ja Lõuna-Eestis. Regionaalsete arengulepete koostamise eesmärk on leppida kokku keskvalitsuse (ministeeriumid), maakondade esindajate ja teiste koostööpartneritega (ülikoolid, ettevõtjad jne) ühised sammud regiooni arenguks.

Regionaalsed arengulepped | agri.ee
Sh Kesk-Eesti ja Lõuna-Eesti arengulepe

Käsiraamatu artikli viimane uuendus 30.12.2025

1.2.4 Tehisintellekti kasutamine arengudokumentide seostamisel ja mõtestamisel

Tehisintellekti loomisega on tekkinud uued võimalused nii analüüsimisel kui ka kokkuvõtete tegemisel. Põhimõtteliselt saab tehisaru hakkama ka visiooniloome ja eesmärgistamisega, kuigi katsetused näitavad, et tulemused kalduvad olema ümmargused ja sageli isikupäratud.

Küll aga saab tehisaru kui tööriista edukalt rakendada eesmärkide ja valdkondade omavahelisel seostamisel. Kuigi regionaalse ja kohaliku tasandi arengudokumendid peaksid arvestama hierarhiliselt kõrgema (riigi) tasandi eesmärkidega, jäädakse nende seostamisel deklaratiivseks ("on hästi kooskõlas" vms). Tehisaru võimaldab sisukamat ja (kiiremat) analüüsi.

NB! Ühest tehisaru omadusest tuleb kindlasti teadlik olla – ta võib valetada! Teisisõnu, kui otsest vastust ei ole võtta, genereerib masin eeldatava vastuse, mis kõlab tõesena, kuid ei ole seda. Alati tasub küsida, millisest allikast (või dokumendi osast) mingi väide/järeldus pärineb.

Teine oluline moment on ülesandepüstitus (võõrkeelse nimetusega promptimine). Ainuüksi ühe sõna muutmine ülesandepüstituses võib anda vägagi erineva tulemuse.

Näide

- Laadides üles strateegia "Eesti 2035" strateegia ja küsides, "Milline on keskkonnahariduse käsitlus strateegias?", saab vastuseks, et teemat dokumendis ei käsitleta.

- Küsimus "Milline on keskkonnahariduse käsitlus strateegias – too välja nii otsesed kui kaudsed käsitlused" annab aga üsna pika ja põhjaliku vastuse.

Eeltoodu tähendab, et proovida tuleb mitu korda, võrreldes tulemusi omavahel ja avades ka ise uuritava dokumendi.

Samal viisil on võimalik tehisaru kasutada ka muude teemade katmisel.

Näiteks analüüsis Google Gemini Pro 2.5 ettevõtluse temaatika kajastamist Viimsi valla arengustrateegias "Viimsi 2045". Küsimusepüstitus: "Palun too välja, millised on otsesed või kaudsed ettevõtluse arendamisega seonduvad eesmärgid Viimsi vallas, tuginedes üles laaditud dokumendile (see tähendab, et vaata ainult dokumenti, ära otsi lisaandmeid veebist)".

Viimsi valla arengustrateegia aastani 2045 | 1.43 MB | pdf
Ettevõtluse temaatika kajastus Viimsi valla arengustrateegias aastani 2045 | 60.98 KB | pdf
Google Gemini Pro 2.5 analüüsi tulem

Enim levinud tehisarud

- Chat GPT (üks esimesi toimivaid lahendusi)

- Google Gemini (loob paremaid pilte võrreldes Chat GPT-ga)

- Microsoft Copilot

- Jenny (kasutatav teadusartiklite koostamisel ja viitamisel)

- Napkin (kasutatav tekstide põhjal kujunduse – joonised, skeemid, piktogrammid jms – tegemiseks)

Käsiraamatu artikli viimane uuendus 30.12.2025

1.3 Trendid

Üks teemasid andmete esitamisel ja analüüsil on mõista mitte ainult hetkeolukorda, vaid ka trende, s.t andmetel põhinevaid pikaajalisi aegridasid. Viimane aitab protsesside olemust paremini mõista ja mis veelgi olulisem, kujundada seisukohti nende muutmise vajadustest ja võimalustest. Trendianalüüs aitab teha paremaid valikuid. Seega on trendianalüüs muutuste suundade süstemaatiline uurimine, et mõista, mis on muutumas, miks muutused toimuvad, millised mõjud ja riskid sellega kaasnevad ja kuidas nad tulevikku kujundavad. Trendide analüüs aitab teha paremaid otsuseid.

Trendianalüüsi puhul tuleb

- määratleda eesmärk,
- valida periood ja näitajad,
- koguda ja puhastada andmed,
- visualiseerida andmed (joonised, tabelid jms),
- leida trend (visuaalselt ja/või statistiliselt),
- arvutada muutuste mõõdikud,
- tõlgendada tulemusi,
- koostada järeldused ja vajadusel prognoos

Trendid kestavad tavaliselt pikki aastaid ja mõjutavad oluliselt erinevate valdkondade arenguid (näiteks rahvastiku vananemine, mis muudab töötajate ja ülalpeetavate suhet). Trendid võivad olla ka n-ö moevoolud, mille kestvus on lühike, näiteks kübaramood. Tulevikku kavandades saab hinnata, kas trendid on soodsad või ebasoodsad, mis viitab esimesel juhul vajadusele näha nendes potentsiaali ja teisel juhul riske.

Lihtsalt trendide üleslugemisest ei ole kasu – tarvis on trendid kohalikku konteksti "tõlkida". Näiteks võib igapäevaelu nutistumine kohaliku omavalitsuse jaoks tähendada vajadust e-teenuste arendamise järgi, et lisaks personaalarvutile oleks võimalik suhelda, avaldusi esitada jms ka muude nutiseadme vahendusel. Samuti süvenevad tõenäoliselt küberohud. Arvestama peab, et kõik elanikud ei pruugi e-teenuste tarbimisega hakkama saada, mistõttu digilõhe leevendamiseks on vajalik ennekõike eakate elanike koolitamine.

Hea ülevaade olulisematest trendidest on kättesaadav OSKA trendikaartidel. Trende on analüüsinud ka veel näiteks Maailma Majandusfoorum ja OECD (konkurentsivõime, haridus jpm teemad).

OSKA trendikaardid | oska.kutsekoda.ee WEF (Maailma Majandusfoorum) | weforum.orgOECD: trendid | oecd.org

Kindlasti võib viimase aja üheks laiapõhjalisemaks käsitluseks pidada Eesti üleriigilise planeeringu 2050 raames valminud analüüse, sh

- üleriigilise planeeringu asustuse arengustsenaariumide koonduuring;
- trendide ruumilise mõju analüüs (üleriigilise planeeringu alusuuring).

Üleriigiline planeering "Eesti 2050": uuringud | riigiplaneering.ee Trendide ruumilise mõju analüüs (üleriigilise planeeringu alusuuring) | riigiplaneering.eeAsustuse arengustsenaariumide koonduuring | riigiplaneering.ee

Käsiraamatu artikli viimane uuendus 30.12.2025

1.4 Uuringud ja küsitlused

Arengu kavandamisega seonduv analüütiline töö sõltub ennekõike kavandatava protsessi eesmärgist ja ulatusest. Analüütika ei ole eesmärk omaette, vaid vajalik taustateave konteksti ja probleemide, aga ka arengueelduste mõistmiseks ning sisend eesmärkide püstitamiseks.

On väga oluline – ja selle vastu eksitakse sageli –, et andmeid ning analüüsi järeldusi suudetaks seostada konkreetse protsessi ja arengu kavandajaga (omavalitsus, riigiasutus, arendusorganisatsioon vms).

Üldjoontes võib analüütilise töö jaotada kolmeks.

- Olemasolevad uuringud – kellegi poolt läbi mõeldud ja kirjutatud järeldusi sisaldavad tööd.
- Sekundaarandmed – juba kogutud, erinevates andmebaasides olemasolevad andmed (näiteks Eesti Statistikaamet, Eesti Maksu- ja Tolliamet, Haridussilm, minuomavalitsus.ee, aga ka üle-euroopalised

- ja teiste riikide andmebaasid).

- Primaarandmed – andmed, mida tuleb eraldi konkreetse uuringu raames koguda, sest kuskil mujal neid ei leidu.

Reeglina läheb tarvis nii olemasolevaid uuringuid kui ka sekundaarandmeid. Varasemad uuringud on enamasti mugav viis järelduste saamiseks, kuid need ei pruugi käsitleda kõiki konkreetse protsessi jaoks parasjagu aktuaalseid teemasid. Seetõttu tuleb lisaks vaadata olemasolevad andmeid, et teha ise nende pealt järeldusi.

Mitmesuguseid uuringuid on nii Eestis kui välismaal läbi viidud rohkesti. **Esimese sammuna tulekski kaardistada, mis uuringud on üleüldse olemas.**

Abiks on märksõnaotsing, samuti on mõttekas vaadata asjaomase ministeeriumi, inspektsiooni või ameti kodulehte, sest reeglina on seal süsteemne ülevaade valdkondlikest analüüsidest.

Viimasel ajal saab abi ka tehisintellektilt, paludes tal välja tuua mingi teema kohta läbi viidud uuringud näiteks viimase viie aasta jooksul. **NB!** Kindlasti vajavad viited üle kontrollimist, sest tehisintellektil on soov küsijale "meeldida", mistõttu ta genereerib mingi vastuse ka siis, kui ta tegelikult seda ei tea. Tasulised tehisintellekti rakendused pakuvad reeglina viiteid otselinkidena ja oskavad selgitada, kust nad oma info said.

Sekundaarandmeid saab mitmest eri allikast**. NB!** Lisaks andmebaasides avalikult kättesaadavale on sageli võimalik tellida lisaandmeid. *(Näiteks on turismistatistika (majutatute arv jms) üldiselt maakonnapõhine, kuid Eesti Statistikaametilt on võimalik pärida andmeid ka omavalitsuse detailsusastmes. Samuti on võimalik lasta agregeerida erinevate andmebaaside infot – näiteks inimeste elukohad rahvastikuregistrist ja töökohad töötamise registrist. Tulemuseks on risttabel, mis näitab (vajadusel asustusüksuste täpsusega), kuhu inimesed tööle käivad.)*

Primaarandmete kogumine on vajalik juhul, kui neid mujalt tõepoolest ei ole saada. Näiteks võib tuua elanike arvamuse väljaselgitamise mingis küsimuses või ka omavalitsuse elanike rahulolu detailsemas astmes, kui seda pakub portaal MinuOmavalitsus.ee.

Küsitlusankeet (põhi) | 159.38 KB | docx

Primaarandmete kogumiseks leidub mitu meetodit.

Tabel 3. Primaarandmete kogumise meetodid

Meetod	Plussid	Miinused
Küsitlusankeedi või avatud küsimuste levitamine avalikes kanalites (koduleht, some jms)	Suhteliselt lihtne levitada, ei nõua palju ressursse. Hea promotsiooni korral on võimalik saada üsna suur hulk vastuseid, millest võibki sisendiks piisata (kui eesmärk ei ole teaduslik uuring).	Vastajad on tõenäoliselt eelselekteeritud – vastavad need, kellel on teema vastu huvi; pahatihti mingi teema vastased. Jätab tõenäoliselt kõrvale eakama elanikkonna, kes ei kasuta arvutit (sageli). Ei ole enamasti esinduslik. Võimaldab lihtsalt "trollida" – üks isikute grupp võib paljude sarnaste vastustega tulemusi mõjutada.
Küsitlusankeedi saatmine (elektrooniline) kõikidele omavalitsuse registreeritud elanikele või kinnistuomanikele	Võimaldab saada suure hulga vastuseid. Info levib u 70–80%-ni omavalitsuse elanikest või kinnistuomanikest.	Mõneti sarnane probleem eelmisega – vastavad need, kellel on teema vastu huvi. Võib samuti eakama elanikkonna kõrvale jätta. Võib tekkida andmekaitse probleem (kontaktide kasutamise reglement ei ole üheselt selge). Ei pruugi olla esinduslik.
Juhuvalim (küsitlusfirmade paneelid, telefoniintervjuud, ukselt uksele küsitlused, otsepost, *omnibus*-uuring*)	Võimaldab saada esindusliku tulemuse, mis on laiendatav kogu populatsioonile (näiteks omavalitsuse elanikkond).	Üsna kuni väga kallis (ukselt uksele meetodi puhul). Aeganõudev.

** Omnibus-uuring: kindla ajakavaga toimuv igakuine esinduslik elanikkonna küsitlus. Omnibus-uuringu iseärasus on see, et üks küsitlus kätkeb endas omavahel seostamata küsimustikke erinevatelt tellijatelt, mistõttu küsitluskulud jagunevad kõigi osalejate vahel. Iga tellija saab ainult oma küsimustiku tulemused.*

Lisaks on andmeid võimalik hankida ja analüüsida ka kvalitatiivsetel meetoditel.

Tabel 4. Kvalitatiivsed meetodid

Meetod	Kasutamine
Personaalintervjuud	Intervjuud, sh fookusrühmaintervjuud jagunevad üldpildis kaheks: 1) poolstruktureeritud ja 2) struktureeritud. Esimese puhul mõeldakse ettevalmistavalt välja peamised teemad, mille kohta küsida; intervjuu käik sõltub sellest, kuidas intervjueeritav(ad) vastavad. Läbiviija peab seejuures olema valmis esitama täpsustavaid küsimusi ja vaatama, et kõik teemad kaetud saaksid. Struktureeritud intervjuu tähendab, et küsimused on detailselt ette antud. See meetod sobib näiteks mõnelt eksperdilt konkreetsete andmete/teadmiste hankimiseks. Poolstruktureeritud intervjuu on paindlikum ja võimaldab sisse tuua ka uusi teemasid ning vaadata, "kuhu vestlus välja viib". Personaalintervjuude rakendusvõimalusi on mitu: 1) eksperdilt kindla teabe hankimine; 2) arvamusliidritelt seisukohtade saamine, tagasiside küsimine; 3) kindlate valdkondlike teemade täpsustamine jms.
Fookusrühmaintervjuud	Fookusrühmaintervjuud hõlmavad sageli mingi sarnase tunnuse alusel moodustatud isikute gruppi (näiteks üldhariduskooli lapsevanemad, vallas tegutsevad ettevõtjad jt), kellelt kindla teema kohta arvamust küsitakse (näiteks haridusvõrgu korraldus, ootused kohalikule omavalitsusele ettevõtluse toetamisel vms).
Arutelugrupid	Arutelugrupid on erinevalt fookusrühmadest koosseisult kirjumad ja mõeldud mitme erineva küsimuse arutamiseks. Sageli kasutatakse neid näiteks SWOT- vms analüüside koostamisel.
Ideekorje vms	Ideekorjet viiakse enamasti läbi veebipõhiselt – näiteks võimalus pakkuda ideid, mis vajavad omavalitsuses lähima viie aasta jooksul lahendamist.

Andmeid on väga palju ja nendesse võib hõlpsalt "ära eksida". Seetõttu ongi kõigepealt vajalik määratleda, millistele küsimustele vastuseid tahetakse. Teisisõnu, vajalik on määratleda uurimisküsimused. Ka sisseostetava teenuse puhul saab kõik alguse just sellest.

Näiteks küsimusele, milline on omavalitsuse sotsiaalmajanduslik hetkeolukord, on väga keeruline vastata, kui puudub konkreetsus. Sotsiaalmajanduslikku olukorda võib kindlasti analüüsida, kuid selleks tuleb valdkonnad kitsamalt määratleda. Sageli läheb tarvis mitut küsimust. Mõned näited.

- Milline on maksumaksjate sissetulek ja kuidas mõjutab see omavalitsuse tulubaasi?
- Milline on ettevõtlusstruktuur omavalitsuses?

- Millised on olnud viimase 15 aasta rahvastikutrendid?

- ...

Uurimisküsimusi sõnastada on keeruline ja selleks tuleks varuda aega, vajadusel võib konsulteerida ka potentsiaalsete teenusepakkujatega (ka siis, kui on plaanis ise analüüs koostada). Riigihangete seaduse mõistes on tegu turudialoogiga.

Ideaalmaailmas võiks viimaste andmete alusel koostatud lähteolukorra analüüs / omavalitsuse profiil olla arendusjuhil kogu aeg olemas (näiteks uuendada kord aastas). See hoiab järjepidevust ja välistab vajaduse alustada iga kord nullist uuesti.

Eraldi teema on veel mingi kindla eesmärgiga (näiteks haridusvõrgu ümberkujundamine, kinnisvara kasutuse optimeerimine jms) koostatavad analüüsid. Need on spetsiifilise fookusega ja sageli märksa detailsemad kui näiteks omavalitsuse üldine profiil. Keskenduda tuleb asjakohastele detailidele, nagu näiteks teenuse osutamiseks kasutatav kinnisvara, kasutajad (arv, kasutussagedus jms), tulud-kulud jpm.

Selliste analüüside puhul on küllaltki levinud vastava ekspertiisi väljast sisse ostmine. Lisaks varasemale kogemusele on nii paremini tagatud ka objektiivsus. See on tähtis, kuna reeglina on tegemist tugevat reaktsiooni (enamasti vastuseisu) põhjustavate teemadega.

Asjakohased näited

Rõuge vallavalitsuse ja selle hallatavate asutuste optimaalse piirkondliku struktuuri kujundamine (2019) | 2.71 MB | pdf
Põltsamaa Vallavalitsuse ning nende hallatavate asutuste optimaalse piirkondliku struktuuri väljatöötamine (2020) | 4.37 MB | pdf

Käsiraamatu artikli viimane uuendus 30.12.2025